

Vzklik iz sna:

»Mamica, čuj srečo — — —!«

A pri začetku je že končal: prečloveški vzklik ga je bil poklical iz otroških sanj — — vzklik lačnega telesa s tega sveta.

In ne ona mati — — žalostna mati stoji pred njim, z bednim, starim obrazom, s topimi očmi in brez solz: z usahlim studentem zemskih dobrot.

Pred grozo, vpijočo iz prepada neme bede, so tudi njemu utihnile besede — — in zdaj govorijo le še belomarmornate njegove oči:

»Ti nisi več ona mati: v sanjah vidim tvoj obraz mlad, bel in rdeč — —, če me boža, gladek in mehak — —. Tam so tvoje roke polne, prožne in radodarne — —. Ti hodiš v sami židi — — jaz v samem žametu — —.«

Tvoje oči so mu dve morski zvezdi, ki mu črtata eno pot skozi temno omrežje življenja, spleteno iz tisočerih poti, ki vsaka konča s svojim prepadom — —.

»Ah, tam je tvoj glas angelskočist — — poješ mi pesmice, psalme — — in jaz te poslušam vdano, kakor Jezušček mater, in gledam vate, kakor v Mamico božjo — —.«

Tako bi ji bil v sanjah pripovedoval — — zdaj pa si je ne upa še poklicati — —: boji se, da bi jo suh sinov glas še bolj ubridkostil. Ne more ji več gledati v obraz, v nematerin — — in skozi jutranjesolnčno okno se zagleda v daljni dan:

»Tam ni mrtvih dreves — — ni požganih gozdov — —. Ni: z žgočim železom pomorjenih travnikov, brezrožnih vrtov, porušenih domov in — —«

Ne s svedrom človeškega telesa prevrtanih gorâ — —

»— ogromnih grobov najboljših ljudi in najboljših živali — —.«

Temveč — —:

»Tam še vse stoji: dom in gora. Še vse živi: človek in žival. In še vse diši: vrtovi, travniki, gozdovi, drevesa — in ljudje — —!«

Globoko je vdihnil, da bi z veselim vzklikom vzradostil nemo mater in ji s sijem čistih oči ublažil obraz, razbičan in bodeč kakor drevesna skorja — —. Ali pogled se mu razbije na goli steni — — vzklik mu obtiči globoko v grlu — — in v rezkem odmevu razbitega pogleda mu zveni vsa tiha praznota sobe in sten — —.

»Mati, ne boj se me — —!« ječi otrok brez ihtenja. »Če nimaš kruha, daj mi pa bel in čist pogled — —, če nimaš mleka, daj mi vsaj sladak poljub — —! Ne bëži pred mano — — objemi me v svoje naročje — —«

— samo lačno, vendar gorko — —!

Obrača oči in išče, česa ni še ukradla krvava okovana roka — —. In nad vzglavjem sreča na beli steni Jezuščka, ki se mu v velikem okviru smehlja iz livade otroških daljin — —.

»Glej Ga! Edino Ti si mi še ostal od otroških igračk, s katerimi sem se nekdaj pogovarjal — —. — Ali se ne bojiš biti tu — —?«

Ali se Te je ustrašila roparska roka — — ali pa si ji bil premalo dragocen in Te je pustila revčkom za večni spomin na dni, ko se je otrokom še dobro godilo — —?!

»Hâ! V svoji deželi vidim sebe tudi takega: moj obraz je kakor belordeče jabolko — — moje oči so vesele, kakor jih nima noben otrok na naši zemlji — —! Smejem se, da se drevje smehlja z menoj — —. Tam dišim, da se me rožice sramujejo — —. Pojem, da me tički poslušajo — —. Z metuljčki se igram in pogovarjam, ki mi pripovedujejo, zakaj imajo tako lepe obleke — —.«

Muha vzbrenči v ozkih kolobarčkih po sobi. Na tleh ni našla niti gnide kruha, in zdaj prosi... Ali tu notri je še zrak presuh — —.

Otrok se ji na ves glas zasmije:

»Ti pa kar noriš od gladu — —!«

Muha strupeno brenči... kakor godrnja človek, ki proklinja — —.

Otrok ji pomoli dolg, suh jezik:

»Nâ — niti sline nimam, da bi ti jo dal — —.«

Muha telebne ob strop. Otrok ji pravi:

»Pojdi prosit k bogatim ljudem: tam dišijo sobe in sita boš samo od sladkega zraka!«

Muha še enkrat telebne ob strop in pade.

Otrok gleda žalosten za njô:

»Uboga — —!«

Potem z boječimi očmi — —:

»Tudi ona se je bala iti prosit — — rajši se je ubila.«

Nato pogleda čez čelo v Jezuščka:

»Ali pa pride v nebesa — —?« — —

Pa že spet ga je stresel mrz gladu, da je kar skočil:

»Še postelja ni več gorka!«

In tu stoji čisto nag.

»Od kdaj pa nimam več srajce — —?!«

Na njem je segnila in kosoma razpadala — —.

»Oh — —!«

Ter se hiti obleči z ostanki hlačic in jopiča, da skrije pred samim seboj svoje kosti.

In to je bilo za danes vse njega delo. Kajti pred dnevi so ga bili spodili iz šole — — in ga takega še včeraj zalovili iz vseh cerkvâ — —. Na križ in molitev pa je pozabil od same lakote.

Zdaj sloni pri odprtem oknu. Truden in brez misli, kakor bi ga bili z gore podili v dolino celo noč — —. Vse ga tišči, premakne se — — in iz šipe se mu nekaj poreži, kakor glava lačnega psa.

»Živalca, kako pa je tebi ime?«

Od nekje odme:

»Dorček!!«

Otrok zazija pred samim seboj:

»Kaj — —?! Ne — —: takega me mati ni rodila — —!«

In razbije v šipi svoj obraz.

Takega so ga tudi vrabci videli z bližnje strehe: strašnejši jim je ko strašilo v pšenični njivi. Zavriščijo in sfrčé.

»Ptički, ali se me bojite, da vas snem — —?«

Priletel je bel in črnopisan golob. Stoji na železnem križevju ob razpokanem hodniku, povprašujoč samo z velikimi očmi — — kakor človek, ki ga straši dom, odkoder je bil prežnan.

»Golobček. Lačen si in jočeš, da imaš že rdeče oči — —.«

Golob zagrlji — — zameži pred otrokovim obrazom in sirlji. Otrokove misli pa za njim:

»Le bēži — te že poznam! Tisti moj golobček si —: ko sem se jaz s kruhom igral in si bil ti še majhen, si me rad imel. Še na koleno si mi sedel in jaz sem te redil kakor tvoj očka. Zdaj pa si ti že velik — — da ti ne smem pogledati niti v oči — ali pa ti gre tam res tako dobro, da te je mene sram — —?!«

Skril se je golob v drevo, za izkrvavele njegove liste, povensjene in tožeče za svojim sadjem — —.

Otrok se nasmehne od slasti — — a ustnice so mu obstale bridko režeče, kakor bi bil ugriznil v grenkotrpek sad:

»Drevo. Komu si dalo svoja jabolka — —?! Ali veš, kje so — —?!«

Listje je zašumelo, da so se zibale veje — —.

»Ne ve.«

Tedaj pa je odmelo iz dna visoke hiše:

»Mama, daj mi jabolko!«

Otrok zdrči na hodnik in se vzpne na zarjavelo železno križevje:

»Glej jih — —!«

Tam doli globoko pod njim, v višini prvega nadstropja, se igra dete s polnim naročjem belodečih jabolok. Ugriznilo pa ni še enega — —.

Lačnemu otroku se posvetijo oči:

»Ah, ko sem se jaz tako igral — —!«

Kakor bi bilo dete slišalo nesrečnega dečka, se vzpne ob posrebrnjem križevju in mu ponuja najlepše jabolko:

»Ná — —!«

A mlada mati je bila že tu, ž njo šumenje žide in vzklik:

»Dete, kam se vzpenjaš — —!«

In odtrga dete od križevja, jabolko pa se zakotali po gladkem hodniku.

»Hiti, hiti — —!« vztrepeta deček za jabolkom, kakor proseč ga, naj kar skoči s hodnika na dvorišče — — tam se še enkrat zakotali, pa pade v smetišnico.

Njegova misel je bila hitrejša ko jabolko, da je že mlasknil:

»In ko boš umazano, boš moje — —!«

Tudi mlada mati je bila hitrejša kot okorno jabolko, za toliko, da ga je še ujela čisto na robu hodnika:

»Ne uideš mi, ne — —!« in se na veš glas smeje detetu v tolažbo, kakor bi se kotalili lešniki za jabolkom.

Dete pa se je v joku zamaknilo — — in ko ga mati trese, zakriči:

»Vidiš — —?!« ter kaže s prstkom gori v raztrganega dečka, polnagega in od gladu umazanega — —.

Lepa mlada mati pa s studom zavrača:

»Grd dečko — —. Tam gori ni mamice tvoje — —. Glej, tu so jabolčki — — igray se — —!«

Dete, kakor bi bila vsaka njegova solza usmiljena misel, vzame jabolko in ga spet ponudi dečku:

»Ná — —!«

Ali pa hoče ž njim pregnati živ strah, ki zija vanj iz gladnega, črnega obraza dečkovega — —.

Lepa mati — seveda spet s prav istim studom — —:

»Pfuj, grd dečko — —!«

Ter beži z detetom skozi lepe sobe v najlepšo in najbolj dišečo, da ne bi se dete pohujšalo pred podobo dečkovo, ki je od strada srčnele kože, in pred smradom, ki diši po lakoti — —. In da ne bi dete kdaj pozneje zgřešilo svoji poti — — mu mlada mati, v svoje bogastvo zaljubljena, že zdaj zabičuje v živo:

»Glej: ta visoka, svetla okna in te s preprogami poslikane sobe so naš dom —; iz teh srebrnih škodelic jemo samo maslo in meso —; iz teh zlatih čašic pijemo med in vino —; v židi in žametu hodimo —; v najfinejši volni ležimo — in vozimo se kakor nam ljubo, zdaj v kočiji, zdaj v avtomobilu — —.«

Pa da ne bi se to še nedolžno dete spet nekaj zmisli na dečka z glavo lačnega psa — ga svari v zmernosti krotka mati:

»Tam gori so divji in požrešni ljudje — —.«

A ne na ljudi — —!«

Ter da ne bi dete kdaj prestopilo praga bednega doma — — ga straši lepa mati:

»Tam gori bivajo samo taki ljudje, ki so blizu smrti — —.«

Vendar bliže nebesom — — —!

Dečkove lačne oči so zaman prosile —: edino se dete bi mu bilo rado pomagalo — pa ni smelo — —.

In zdaj strmi in se odločuje:

»Ali naj kradem — —?«

Pa že pri kuhinjskem oknu se je ustavil —: spomnil se je na svojo mater. Za ognjiščem sedi vsa stuljena in s krvavečimi očmi zamaknjena v ogenj: saj od vsega na svetu ji je ostal samo še ta pogled in v njem vprašanje:

»Čemu goriš — —?!«

Otrok se ustraši svoje matere — — in od jeze še bolj sčrni:

»Zakaj si me učila: Ne kradi! — — —!«

VOLČJE OČI.

Vsak popoldan

prihaja pod moje mi okno cigan in svira nemirne mi pesmi prečne in strastne, da jekajo strune srebrne, kot da hrepenele bi zopet domov med stepe brezsteze in teme lesov.

In neizprosno kako

njegove oči začrnele me žgo in se vpijajo v mozeg in kri, da se popje suši in da kri ledeni in da ošipa se lilija bela:

oj, ojoj, kako ne bi vsak dan omedlela?

Jos. Pogačnik.